

L+S

Milan Lasica & Július Satinský
Soirée

(Tematické rozvrstvenie a charakteristika humoru)

L+S

Martin Janek
(4. ročník)
2004 / 2005

Obsah

1. História	
Situácia v dramatickej tvorbe na Slovensku	3
2. Autorská dvojica L + S	
Autori	5
Milan Lasica	6
Július Satinský	9
3. Spoločná tvorba	
Prehľad spoločnej tvorby	11
Charakteristika tvorby L + S	13
Soirée	19
Štylistické a jazykové prostriedky L + S	27
4. Porovnanie humoru L+S a RND	34
5. Vlastný názor	36
6. Pracovný list	37
7. Bibliografia	
Zoznam použitej literatúry	40
Zoznam citovanej literatúry	41
8. Obrazová príloha	43

Situácia v dramatickej tvorbe na Slovensku

Prvé náznaky divadelnej činnosti na Slovensku súvisia so vznikom ochotníckeho divadla. Ochotnícke divadlo výrazne prispelo k šíreniu vzdelanosti na slovenskom vidieku, „vytvorilo“ prvých hercov a položilo základy pre neskoršiu divadelnú činnosť. Za vznik ochotníckeho divadla sa považuje premiéra veselohry Jána Chalupku – Kocúrkovo, ktorá sa uskutočnila 22. augusta 1830 v Liptovskom Mikuláši na podnet Gašpara Fejérpataky – Belopotockého. Až do roku 1918 bolo ochotnícke divadlo utláčané a jeho zástancovia museli nacvičovať v tajnosti, no aj napriek tomu nezaniklo. Až začiatkom 20. storočia sa začína slovenské divadlo výraznejšie rozvíjať. V roku 1919 bolo otvorené prvé oficiálne profesionálne divadlo na Slovensku – Slovenské národné divadlo v Bratislave. Po ňom nasledovalo Východoslovenské národné divadlo v Košiciach (1924) a Slovenské ľudové divadlo v Nitre (1941). Popri týchto profesionálnych divadlách má dôležité miesto aj ochotnícke divadelníctvo, o ktorého šírenie sa staralo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel v Martine, kde bolo okrem neho v roku 1944 založené Komorné divadlo.

Slovenské národné divadlo v Bratislave spočiatku nemalo vlastnú slovenskú činohru, ale len český činoherný súbor. Až v roku 1932 sa slovenská časť osamostatnila, čím vznikla tzv. Slovenská činohra. Ich inscenácie dávali veľký priestor najmä ruským dramatikom (Gogol, Gorkij, Čechov), no nevynechávali pritom ani slovenskú a českú dramatickú tvorbu. Postupne divadlo uviedlo skoro všetky významnejšie hry slovenských autorov: J. Palárik, J. Hollý, J. Chalupka, J. Záborský, F. Urbánek, J.G. Tajovský. Okrem nich však SND venovalo značnú pozornosť aj mladším začínajúcim autorom, ktorí na jeho scéne uvádzali svoje dramatické pokusy. Najznámejší takýto autor bol Ivan Stodola. Aj napriek tomu, že sa v 30. rokoch stretávame s dramatickými dielami významnejších autorov (Július Barč – Ivan, Peter Zvon), ostáva slovenská dramatická tvorba medzi dvoma svetovými vojnami najmenej rozvinutým článkom našej literatúry.

Povojnová tvorba nadväzovala hlavne na tvorbu Barča – Ivana. Autori svoju pozornosť sústredili na človeka jednotlivca, ktorý sa musí sám zorientovať v zložitých vyhrotených situáciách a rozhodnúť o svojom ďalšom živote. V tom čase upadajú mnohí autori pod vplyvom „tvorivej“ metódy socialistického realizmu do schematizmu. V 50. rokoch sa presadzujú komédie a veselohry (Ivan Bukovčan – Sorovô drevo), v 60. rokoch nastáva po odhalení kultu osobnosti uvoľnenie, ktoré sa zákonite odzrkadlilo aj v dramatickej tvorbe, kde okrem tradičných socialisticko – realistických hier vznikajú aj hry s novou formou a obsahom. Vznikajú originálne divadelné formy menšieho rozsahu, ktoré taktiež predstavujú prínos pre slovenskú drámu. V roku 1963 bolo založené Radošinské naivné divadlo a začína tvoriť aj dvojica Lasica – Satinský, ktorí podobne ako RND prinášajú na slovenskú dramatickú scénu nové prvky, pričom sa nevyhýbajú ani odvážnejšiemu experimentovaniu. Dôležitá je aj tvorba Ľudomíra Feldeka, Štefana Králik a Osvalda Záhradníka. Koncom 60. rokov vzniklo divadlo Astorka, neskôr, v 80. rokoch vznikajú avantgardné divadlá GunaGU a Stoka. V súčasnosti dávajú divadlá priestor tým autorom, ktorých hry boli zakázané alebo sa im nevenovala dostatočná pozornosť (Ivan Bukovčan, Peter Karvaš).

Autori

*„Milý divák, smeješ sa s nami už tridsať rokov. Ak si to pred tridsiatimi rokmi na predpoludniach tu v Tatra revue (teraz štúdio S) nebol práve ty, tak to bol tvoj otec alebo rozosmiata matka (stalo sa nám, že jedna pani na našom predstavení od smiechu porodila). Nikdy si sa nepretvaroval – smial si sa zo srdca a úprimne. Smiech sa nedá načasovať, nacvičiť, zahrať. Ľudia sa buď zasmejú, alebo nezasmejú. Na pohrebe sa môžeš tváriť, že plačeš. Stačí napodobniť vzlyk, zakryť si dlaňami tvár... ale pri smiechu by bolo cítiť, že je fološný, že je umelý. Človek už vymyslel umelý chrup aj umelú hmotu aj umelú ženu aj umelé maslo, ba aj umelý klavír – ale umelý smiech nikto nevymyslí. Preto ťa medzi nami vítame aj dnes večer. Neboj sa, budeš sa smiať! Ale neboj sa, nezostane ti to. Predstavenie sa skončí, vyjdeš von do života a smiech ťa prejde.“*¹

Milan Lasica a Július Satinský
v programe k inscenácií Jubileum
v bratislavskom Štúdiu S, 1990

Milan Lasica

(„*Mať v duši trochu smútku a neprestať sa smiať. Tak sa rodí ozajstný humor.*“) ²

Milan Lasica sa narodil 3. februára 1940 vo Zvolene. Po ukončení štúdia dramaturgie na Vysokej školy múzických umení v Bratislave pôsobil ako herec v kabarete Tatra a v Divadle na korze. S Júliusom Satinským začal spolupracovať v roku 1959 – vtedy ešte len ako poslucháči dramaturgie na Divadelnej fakulte v Bratislave. Už vtedy sa začali angažovať na kabaretnej scéne s autorskými rozhovormi. Tak sa zrodila komediálna dvojica kabaretného charakteru. V tých časoch však akademická pôda ešte nebola na ich typ „divadla“ pripravená. Ich prvé vystúpenie sa preto neuskutočnilo na pôde školy, ale na scéne kabaretu Tatra v jedno nedeľné dopoludnie. Publikum tvorili najmä študenti. Lasica so Satinským si pri svojom prvom vystúpení nalíčili tváre na bielo a odvtedy sa na dvojicu L+S referuje ako na „intelektuálnych klaunov“. Koncom 60. rokov pôsobil v Divadle na korze. V roku 1968 Milan Lasica reagoval na vstup „bratských“ vojsk Varšavskej zmluvy na územie ČSSR. Ich humor, končiaci nečakanými pointami, kritika nedostatkov vtedajšej spoločnosti mali v roku 1970 za následok zatvorenie Divadla na korze, pričom Lasicovi so Satinským bola zakázaná divadelná činnosť. V rokoch 1970 – 1971 preto obaja pôsobili v kabaretnom divadle Večerní Brno. Od roku 1972 nemohol vystupovať už ani v Čechách a na Morave. Milan Lasica sa o tejto skutočnosti vyjadril:

„*Keď som začiatkom roku 1989 pri akejsi príležitosti rekapituloval profesionálnu činnosť našej dvojice, narátal som 30 zákazov a vyhodení za 30 rokov.*“ ³

Po návrate na Slovensko nútené účinkovali v spevohre na Novej scéne, neskôr v činohre. V roku 1982 vzniklo kabaretné divadlo Štúdio S (v priestoroch Tatra Revue), kde opäť začali pôsobiť ako komediálna dvojica. Aj napriek všetkým „polenám“, ktoré im komunistický režim hádzal pod nohy prežil Lasica celý život na

území Československa (neskôr Slovenskej republiky), no s odstupom času sa o tomto fakte vyjadril:

„*Niekedy som mal pocit, veľmi intenzívny, že by sa na to všetko bolo treba vykašľať a...a to bola práve tá otázka. A čo? Spláchnuť sa? Zmeniť si meno a vstúpiť do strany? Z začať si robiť srandu z Američanov? Zaujímavé, že mi nikdy v tom čase nenapadlo emigrovať. Až teraz mi napadlo, že mi to vtedy mohlo napadnúť. Mohol som sa teraz, po rokoch, vrátiť sem na návštevu a držať vám palce.*“ ⁴

Svojej tvorby sa nevzdal a v apríli 1986 sa s Júliusom Satinským vracajú k ich vlastnej autorskej tvorbe premiérou hry *Deň radosti*, ktorá sa uskutočnila na scéne Štúdia S. Lasica 20. decembra 1999 oslávili s Júliusom Satinským v Štúdiu S štyridsať rokov spolupráce. Milan Lasica sa k tomu vyjadril:

„*Je to naozaj absurdné a začínam byť z toho nervózny. Asi sa nám nedarí chytiť správny vietor. Ved' už aj Československo sa rozpadlo a Lasica-Satinský sa furt nemajú k ničomu. Už len Spejbl a Hurvínek to ťahajú spolu dlhšie, ale tí sú z dreva. Myslím, že v našom prípade sa už nedá hovoriť o akejsi schopnosti vydržať spolu tak dlho, ale skôr o neschopnosti rozpadnúť sa.*“ ⁵

Milan Lasica dnes žije a tvorí v Bratislave, kde sa medzičasom stal riaditeľom Štúdia S. Počas svojho života sa uplatnil nie len ako humorista a dramatik, ale aj ako prozaik, textár, režisér a moderátor. Jeho samostatnú tvorbu tvoria najmä texty piesní, z ktorých niektoré vyšli v publikáciách *Bolo nás jedenásť* (1985) a *Piesne o Ničom* (1989). Je to satirická tvorba, ktorá poukazuje na negatívne ľudské vlastnosti a na národnú mentalitu v súvislosti s každodenným

životom. Milan Lasica sa venuje televíznej réžii, no jeho humorné príspevky sa občas objavujú aj v časopisoch a novinách. Momentálne účinkuje spolu s ďalšími humoristami v humoristickej relácii televízie Markíza Sedem s.r.o. Venoval sa aj prekladateľskej činnosti, prekladal z češtiny (V. Havel, M. Uhde) a z poľštiny (S. Mrożek). Z jeho filmografie nemožno nespomenúť tituly ako *Vždy možno začať* (1961), *Výlet po Dunaji* (1962), *Cézar a detektívi* (1978), *Nekonečná – nevystupovať* (1978), *Srdečný pozdrav zo zeme gule* (1982), *Traja veteráni* (1983), *Utekajme, už ide!* (1986), *Pehavý Max a strašidlá* (1987), *Neďaleko do neba* (1987), *Saturin* (1994) a *Výchova dievčat v Čechách* (1997). Za jeho najväčšiu hereckú úlohu sa pokladá jeho dramatické stvárnenie postavy Cyrana z Bergeracu. Milan Lasica sa objavuje často na televíznych obrazovkách aj ako moderátor významných spoločenských podujatí.

Július Satinský

*(„...Celý život nehovorím pravdu, ani v súkromí, ani na verejnosti, celý život fabulujem a fabulujem. Keď zomriem, mojimi pamätami sa budú musieť zaoberať vedecké ústavy a lámať si hlavu, čo je beletria a čo sú fakty.“)*⁶

Július Satinský sa narodil 20. augusta 1941 v Bratislave. Maturoval na strednej pedagogickej škole, dramaturgiu študoval na Vysokej škole múzických umení. V tom čase už spolu s Milanom Lasicom vystupovali v autorských dialógoch v bratislavskom kabarete Tatra. Štúdiá však prerušil kvôli vojenčine, narukoval spolu s Milanom Lasicom. Po vojne sa chcel vrátiť na školu a doštudovať, ale namiesto toho nastúpil (opäť spolu s Milanom Lasicom) do Československej televízie ako dramaturg. Ale už v 60. rokoch sa vrátil na javisko, hral v Divadle na korze. V roku 1968 sa dostal do rozporu s cenzúrou kvôli kritike okupačných pomerov, následkom čoho mu bolo v roku 1970 znemožnené vystupovať. Preto v rokoch 1971 – 1972 pôsobil spolu s Milanom Lasicom v kabarete Večerní Brno. Takmer dvadsať rokov pôsobil na Novej scéne v Bratislave, nakrútil vyše dvadsať filmov. Na svojich hereckých schopnostiach si však veľmi nezakladal:

*„Filmovým hrdinom môže byť ktokoľvek, kto sa na to hodí výzorom. Pán režisér Krejčík o tom vie svoje. Hovoril mi – Julinko, nič nehrajte, len zízajte, ako viete, a tak som zízal a vo filme to moje smiešne zízanie zrazu pôsobilo ako hlboko zažitý a prepracovaný výkon.“*⁷

Po revolúcií v roku 1989 sa ich cesty čiastočne rozišli. V 90. rokoch sa venoval okrem herectva aj publicistike, časopisectvu a tvorbe pre deti. Medzi jeho publicistické práce patria knihy: *Moji milí Slováci. Listy rodákovi o nebezpečenstvách, ktoré im hrozia* (1991), *Karavána šteká, psi idú ďalej* (1993), *Už ani muk! alebo Karavána šteká, psi idú ďalej 2* (1994), *Mnë z toho trefí šlak!* (1994), *Karavána šteká, psi idú ďalej 3* (1996), *Šlak ma ide trafiť*

(1997), *Tristo hrmených* (1999), *Čučoriedkareň* (2002), *Čučoriedkareň 2* (2003 – vydané po jeho smrti). Tvorbu pre deti predstavuje kniha *Rozprávky uja Klobásu* (1996) z prózy sú to: autobiografia *Chlapci z Dunajskej ulice* (2002), *Polstoročie s Bratislavou. Z mojich denníkov* (2002). Po jeho smrti bola vydaná kniha *Momentálne som mŕtvy, zavolajte neskôr* (2003), ktorá prináša doteraz nezverejnené fotografie, ukážky zo súkromnej korešpondencie a spomienky jeho rodiny a priateľov. Do histórie slovenského herectva sa zapísal hlavnou úlohou Stalina v rovnomennej dráme Gastona Salvatore. Verejnosť si ho tiež pamätá z filmu *S tebou mňa baví svet*. Satinský sa často objavoval na televíznej obrazovke, či už ako humorista alebo moderátor. Pravidelne uverejňoval svoje humorné formy v médiách, známa je jeho relácia *Čučoriedkareň* na rádiu Okey. Aj napriek jeho sólovému angažmán však ostáva v pamäti verejnosti spolu s Milanom Lasicom ako autorská dvojica. Július Satinský bol medzi jedenástimi osobnosťami, ktoré prezident Rudolf Schuster v roku 2002 vyznamenal Pribinovim krížom I. stupňa. Július Satinský zomrel 29. decembra 2002 na následky ťažkej choroby.

Rozhodol som sa vziať si po smrti do rakvy mobil. Keď začne počas môjho pohrebu v krematóriu, neotvárajte rakvu. Volajúci sa dovoľá na záznamník, kde budem hovoriť ešte ja (odkaz nahrám krátko pred smrťou):

*„Dovoli ste sa na číslo 7700895. Nemusíte nechávať odkaz. Nemá ho kto prevziať. Momentálne som mŕtvy.“*⁸

Prehľad spoločnej tvorby

Pravdepodobne existuje len málo komických dvojíc, ktoré spolu vydržali niekoľko desaťročí. Lasicovi so Satinským sa to však podarilo, aj keď by sme si mohli myslieť, že po toľkých rokoch spolupráce sa ich humor stane topický a opakujúci sa. Práve naopak, Lasica so Satinským sa stávali čoraz lepšími a lepšími, čoraz obľúbenejšími a obľúbenejšími. Dvojica L+S má v slovenskej kultúre zaslúžené, výnimočné miesto. Ich diela sú žánrovo rôznorodé, ale zároveň rozpoznateľné svojším humorom a štýlom. Literárny kritici ich často prirovnávajú k českej dvojici Voskovec & Werich, dokonca samotní Lasica so Satinským ich považujú za svojich predchodcov. Jan Werich sa o Lasicovi a Satinskom vyjadril ako o vierožvestoch, ktorí k nám prichádzajú zvestovať smiech a šíriť „veľmi chytrú srandu“. Aj keď je ich tvorba určená pre širokú verejnosť, napriek tomu si zachováva intelektuálny rozmer a inteligentný charakter.

Medzi ich prvé kabaretné hry patrili *Večer pre dvoch* (1966) a *Nečakanie na Godota* (1968), v ktorom reagovali na vstup vojsk Varšavskej zmluvy na územie ČSSR. Je to súbor dramatických scénok, ktorý v tom čase vyšiel aj knižne. Nasleduje výber z divadelných hier pod názvom *Lasica, Satinský a vy* (1970), ktorý obsahuje hry *Soirée* (premiéra 1968) a *Radostná správa pre všetkých, ktorí majú problémy s mechúrom* (1969). Známa je aj paródia *Náš priateľ René* (1979) na motív prvého slovenského románu René mládenca príhody a skúsenosti od Jozefa Ignáca Bajzu. Medzi ďalšie knižne vydané tituly patrí kniha *Tri hry* (1988), ktorá obsahuje hry *Náš priateľ René*, *Nikto nie je za dverami* (premiéra 1982) a *Deň radosti* (premiéra 1986 v novootvorenom Štúdiu S). V roku 1991 spolupracovali so zakladateľom Radošinského naivného divadla, humoristom Stanislavom Štepkom, výsledkom čoho bol vznik hry *Kam na to chodíme. Radošinské naivné divadlo a Štúdio S uvádzajú vcelku dobre pripravený večer na tému národný a náhodný hrdina*. Ich hry spolu s autorským komentárom a doslovom vyšli pod názvom *Súborné dielo L & S 1* (1996), *Trialóg* (1997 – spolu s Miroslavom Horníčkom) a *Súborné dielo L & S 2* (1998). Mladšia generácia ich

pozná predovšetkým z ich účinkovania v seriáli *Všetci sú za dverami*, ktorý uvádzali na obrazovke televízie Markíza. Scenáre pre tento seriál sú zároveň ich poslednou autorskou spoluprácou. Ich hry zožali úspech aj v zahraničí, vystúpenia L+S ocenilo publikum v USA, Kanade, Nemecku, Rakúsku, Švédsku, Fínsku, Maďarsku a v Českej republike.

Charakteristika tvorby L + S

V apríli 1962 sa pár dní po premiére *Lásky hry* osudnej uskutočnila v aule Vysokej školy múzických umení v Bratislave diskusia o inscenácií. Túto hru autorsky upravili Lasica so Satinským, ktorí v nej aj hrali. Národný umelec Janko Borodáč sa o ich výkone vyjadril, že na profesionálnom javisku namajú čo hľadať, že ich prejav je amatérsky, a že sa nevedeli stotožniť s postavami – ostali iba sami sebou: „...veď predsa nehrajú a hrať ani nevedia, lebo sa nepremieňajú na dramatickú postavu.“ Pán profesor však nevedomky vyslovil podstatu ich herectva. To, že ostávajú sami sebou, že sa nepremieňajú, je totiž základný herecký princíp dvojice. Divadelné úlohy mali rozdelené na dlhé roky dopredu. Ich role sú jednoduché: hrajú jednoducho Lasicu a Satinského, neúnavných diskutérov a súperov. Už vtedy Lasica so Satinským preukázali cit pre autorské herectvo, ktorého zmysel spočíva vo vyjadrení postoja pričom obaja ukázali originálny zmysel pre humor a ironický nadhľad. Lasica so Satinským vtedy vniesli na javisko divadelného učilišťa autorský dialóg, v ktorom zdrojom humoru nie je komediálna zápleтка dramatického príbehu, ale ich vlastné názory, postoj k svetu a k životu, vlastné myslenie a zmysel pre humor. Najdôležitejším prvkom ich humoru bolo slovo, pomocou slova, slovných hračiek dosahujú gradáciu a taktiež vytvárajú napätie. Dej by sme v ich dielach hľadali márne, ich hra je založená na bežnom rozhovore bežných ľudí o bežných veciach, avšak spájaním slov, viacvýznamovosťou a nezvyčajnou analýzou a interpretáciou sa mení pôvodný dialóg na spontánnu hru intelektu a pohotových reakcií. Ich humor je príznačný mnohoznačnou hrou so slovom a významom. Ich hry sú plné nečakaných reakcií a vtipných rozhovorov.

Lasica so Satinským vtedy vybočili zo zabehaných koľají tradičného opisno – realistického divadla. Ich svojský humor má pôvod ešte v stredoškolských začiatkoch, keď sa v rozhovoroch zabávali vymýšľaním slovných hračiek, spochybňovaním logických súvislostí a zaoberaním sa nezmyselnými vzťahmi, smiešnymi vymyslenými tvrdeniami. Ich otvorenosť, úprimnosť a partnerský vzťah voči

divákovi bolo niečo, čo chýbalo nielen divadelnej scéne, ale takpovediac aj „scéne“ spoločenskej.

Práve ich radikálne odlišný prístup k divadlu, k vystupovaniu na scéne a ich živý kontakt s divákovi bol to, čo ich najviac odlišovalo od vtedajšej divadelnej metodológie. Ostali sami sebou, a práve v tom spočíva úspech ich divadla. Z ich postoja k divadlu sa im otvárali nové tematické roviny, ktorých sa dotkli vo svojej tvorbe. Lasica so Satinským nám nepodávajú idealizovaný obraz slovenského národa, ba práve naopak, podávajú obraz značne odromantizovaný. Predkladajú nám svoj vlastný ironizujúci pohľad na slovenskú mentalitu, národný charakter a konvenčné tradície, ktoré sú často nepríjemne pravdivé, bez akejkolvek pretváranky. Ich humor nesie prvky rozporu a kontrastu (medzi textom a hudbou, medzi obsahom a formou), vďaka čomu vzniká celkom nový význam. Ich humor však nie je len všedná paródia, skrýva v sebe totižto tie najpodstatnejšie ľudské skúsenosti. Dvojici L+S sa každodenný život mení na absurdnú koláž a význam jej jednotlivých dielov sa zakladá na hre so slovom, jednoduchých, ale pritom geniálne výstižných slovných negáciách a paradoxoch:

„S: Najdôležitejšie je, aby sa človek vedel tváriť dostatočne hlúpo. Ja som si zvolil ten najjednoduchší, povedal by som ľudový druh pretváranky – tváriť sa hlúpo.

L: Hlavná vec, že sa vám to darí.

S: Už v škole sa mi darilo. Učiteľ sa spytuje – koľko je 5 x 6, a ja nič. Tváril som sa ako drúk.

L: Správne, netreba hneď všetko prezradiť. Ale vedeli ste, koľko je 5 x 6?

S: No dovoľte, to vie každé malé dieťa. 5 x 6 je... (tvári sa ako drúk)... no, asi takto som sa tváril. A my sme boli doma všetci takí. To má veľké výhody. S tým vystačíte v každej situácii, v každej spoločnosti. Len jednu

nevýhodu to má. Ľudia ma majú strašne radi. Zastavujú ma na ulici, chodia za mnou do bytu, požičiavajú si nábytok, ja mám v dome už len soľničku. V nej žijem. To je strašné, keď vás ľudia majú tak radi.

L: Tak sa tvárte múdro, možno ich to prejde.

S: To sa nedá. Už som si zvykol.

L: Viem. Niekomu to ostane do smrti. Ale nerobte si z toho nič. Ja vás mám aj tak rád.

S: Vidíte? Už aj vy začínate! Nuž čo, dáko sa pretlčiem. Vždy som sa pretlkol.

L: Tlkli vás doma?

S: A ako! Matka bola veľmi despotická osoba. Ale inak čistotná. Ráno vstala, vyumývala si palice a tlkla nás až do večera. Raz mi aj nohu zlomila. Táto nie je moja, tú mám po staršom bratovi. A vždy, keď ma bila, mi hovorievala s dojatím: Aj keď ťa zabijem, ale musí byť z teba poriadny človek! Potom si sadla unavená do kúta, začala vyšívať tie svoje goblény na počkanie a tíško si pospevovala. Takú clivú, melancholickú melódiu:

*Hajaj , búvaj, krásne dieťa,
keď sa zo budiš, stlčiem ťa.
O chvíľu slniečko vstane,
už ma svrbia obe dlane.
Spinkaj, spinkaj, púčik malý
aj domček sa do tmy halí.
Ráno v kúte zvolenom,
zas ťa strieskam polenom.
Cis, gis.“⁹*

Lasica a Satinský žonglujú s jazykom, pričom reč im je živou rekvizitou. To, že sa L+S premieňajú na hercov neznamena, že sa

mení aj ich osobnosť. Najviac im vždy vyhovuje, keď môžu svoju postavu aj komentovať, zároveň z nej vystupovať a znovu do nej vstupovať.

Vrchol tvorivého úsilia Lasicu a Satinského spadá do obdobia rokov 1968 – 1970, kedy hrali v Divadle na korze v Bratislave, v malom divadielku pre 90 divákov. Javisko zdieľajú so súborom činohry až do roku 1971, kedy bolo na podnet kultúrneho ataše generálneho konzulátu ZSSR v Bratislave zruší komunistický minister kultúry Válek. V rokoch 1968 – 1970 sa v Divadle na korze odohrali dve premiéry: *Soirée a Radostná správa pre všetkých, ktorí majú problémy s mechúrom*. S obidvomi inscenáciami úspešne hostujú vo februári v pražskom divadle Semafor, no v júni im už na Slovensku bola činnosť zakázaná, a tak odchádzajú do Brna, kde vystupujú rovnako úspešne v divadle Večerní Brno. Od roku 1972 už nesmú hrať ani v Čechách a na Morave. Ich činnosť bola obmedzená len na dlhoročné nútené účinkovanie v operete Novej scény v Bratislave. K svojej autorskej tvorbe sa vracajú až v apríly 1986, kedy odohrali premiéru hry Deň radosti. Milan Lasica sa stáva šéfom Štúdia S, ktoré sa nachádza na mieste, kde dvojica L+S začínala v roku 1959 – v priestoroch slávnej Tatry, ktorá sa premenila z pivničného divadielka na profesionálne divadlo pre 200 ľudí s variabilným hľadiskom a javiskom.

V nových priestoroch vznikajú originálne kabaretné hry *Deň radosti*, *Náš priateľ René* a *Jubileum*, v ktorých Lasica a Satinský využívajú svoje improvizáčne schopnosti, sviežu hru s jazykom, živý kontakt s divákmi, paródiu a iróniu, nečakané kombinácie a krátke spojenia poézie s humorom. Ich komika sa nezakladá na situačnom, alebo politickom pozadí, čo však neznamená, že by sa nevyjadrovali k dôležitým spoločenským problémom. Ich humor sa zakladá na slovných hračkách a viacvýznamovosti. Často dosahujú komickosť tým, že ironicky posúvajú banálne životné situácie do sféry absurdnosti. Ich hra je charakteristická striedaním prvkov očakávania a následného sklamania, sú to majstri paradoxných spojení. Nečudo, veď obaja stáli pri zrode moderného slovenského kabaretu a paródii

na dramatické hry (Nečakanie na Godota, Náš priateľ René). Z ich hier srší naivno-smiešne agitátorské úsilie, ale vždy ostávajú nohami pevne na zemi, pretože ukazujú krutú pravdu života a realita sa do ich hier navracia vo forme ironizácie kultúrnych, spoločenských a národných konvencií. Je to absurdný existenciálny humor zhmotnený do konkrétnej podoby, ktorý presahuje hranice jednej generácie obecnstva. Hry si zachovávajú aktuálnosť a sviežosť aj napriek tomu, že ich premiéry sa konali už pred rokmi. Aj keď sa nám na prvý pohľad môže zdať, že ich hry majú za cieľ len pobaviť diváka a nie sú nositeľmi nijakých podstatných myšlienok, opak je pravdou. Ich humor nie je ani zd'aleka samoúčelný. V skutočnosti ide o humor, ktorý má poučať, humor, ktorý má v sebe skrytý význam, humor zaoberajúci sa ľudskou povahou, obmedzenosťou a vôbec všetkým negatívnym v človeku. Humorne vykresľujú kontrast medzi materializmom a idealizmom (rozpor medzi životom a umením), no nevyhýbajú sa ani témam alkoholizmu, ženy či „slovenskej ťapákovčiny“. Častou témou ich diel je skrytý výsmech súdnictva a vtedajšej politickej situácie, na ktorú však nereferujú priamo, ale prostredníctvom metaforického zobrazenia.

Komediálna dvojica je doplnená hudobným skladateľom, spevákom a komediantom Jaroslavom Filipom, ktorý výrazne pomohol pri zhudobnení ich textov. Milan Lasica sa v súvislosti s Jarom Filipom vyjadril:

„Za to, že tieto texty vznikli, môže hudobný skladateľ Jaroslav Filip. Texty pesničiek som písal aj predtým, ako som sa s ním zoznámil, ale nebolo to ono. Sedel som pri magnetofóne a na hotovú melódiu som hľadal tie správne slová. Trápil som sa, usiloval, bral som to naozaj poctivo. Lenže – ako vraví môj priateľ Julo Satinský – úsilie bolo síce maximálne, ale výsledok bol minimálny. Po čase som si začal pripadať ako lúštitel' krížoviek. Dlhá nota – dlhá slabika, krátka nota – krátka

*slabika. A nakoniec mi vždy vyšlo to isté, čo býva v každej tajničke – nejaká hlúposť. Až jedného dňa prišiel Filip a vyhlásil, že skladá hudbu zásadne na hotové texty. A odvtedy si píšem, tak ako mi zobák narástol. Veselo a bez starostí o výsledok, lebo viem, že Filip je schopný zhudobniť čokoľvek. Z toho vyplýva, že aj pri písaní pesničiek je dôležité mať Filipa.“*¹⁰

Je to kuriózna trojica. Július Satinský ako tučný extrovert prekypujúci energiou s detským, bezstarostným pohľadom na svet. Milan Lasica ako dlhý, chudý intelektuál, otrávený životom, človek kritickej reflexie, unavený zo sveta a ľudí. Jaroslav Filip, ironizujúci výroky a činy svojich dvoch kolegov. Ich vzájomná spolupráca, ktorej výsledkom je syntéza inteligentného, ľudského a čistého (očisťujúceho?) humoru, je zárukou veľkého zážitku a dobrodružstva, ktoré osvedčená značka L+S prináša.

Soirée

„stretnutie s obecnstvom“

(, ...Ach, naše zlaté časy – šesťdesiate roky! Každá generácia v istej chvíli začne vzdychať o svojich zlatých časoch a obyčajne sú to roky, keď bola tá generácia medzi dvadsiatkou a tridsiatkou. Dlhoo som sa držal a nevzdychal som k vzdychaniu ma vyzvala skupina dvadsiatnikov, ktorí boli u mňa na návšteve a začalo sa hovoriť o šesťdesiatych rokoch. Podľa nich to museli byť zlaté časy. V hudbe Beatles, v literatúre Márquez, Solženicyn, Kundera, Ionesco, vo filme Forman, Menzl, v životnom štýle beatnici s kvetmi v ruke, v komunistickom svete dubčekovský prievan, študentská revolta v Paríži... najprv som si to ani neuvedomil, ale počas rozhovoru s dnešnými dvadsiatníkmi som sa pristihol, že začínam vzdychať tiež. V tých rokoch sme sa s Lasicom „utrhlí“ a začali vymýšľať naše dialógy, pretože – aby som parafrázoval básnika – prisluhovača – „nebolo možno zastaviť, nebolo možno zahatať, nebolo možno zvrátiť späť“ ten príval bujarého humoru, tie salvy smiechu nad všetkým, čo sa na Zemeguli v tých časoch dialo. Áno, v šesťdesiatych rokoch mali Bratislavčania konečne miesto, kam sa chodili baviť a vysmievať moci, vykúpať sa v pravde – mali svoje Divadlo na Korze! Po „Večere pre dvoch“, ktorí sme spolu s Traditional Clubom hrali pri Dunaji v Dome SČSP, sme „pokrstili“ nové bratislavské divadielko v pivničných priestoroch bývalého Bristol baru slávnou premiérou „SOIRÉE“ – 17. februára 1968. „SOIRÉE“ nebola ešte divadelná hra. Bolo to stretnutie s obecnstvom, rad dialógov, scénok, fiktívny životopis clownov s pesničkami Tomáša Janovica a s orchestrom Petra Smékala. Spievali aj Zora Kolinská a Ivan Krajíček a vzniklo čosi, na čo sa ľudia hrnuli a vychádzali na nočné bratislavské korzo úplne vysilení od smiechu. My sami s Lasicom sme sa dobré bavili a ani nás nenapadlo teoretizovať, alebo vzdychať aké je to všetko úžasné... To až teraz – v deväťdesiatych rokoch – začali dvadsiatníci vzdychať a ja som sa k nim na chvíľku pridal. Tak ako sa k nám vtedy pridávali svojimi salvami smiechu na našom „SOIRÉE“ každý večer diváci od univerzitných profesorov až po montérov.“¹¹)

„Hneď na začiatku treba povedať, že Soirée nie je divadelná hra, ale pomerne úspešne zorganizované stretnutie s obecnstvom. Úspešné predovšetkým vďaka obecnstvu, ktoré sa dostavilo presne na pol ôsmu. My sme čakali v divadle už od pol siedmej...“¹²

Premiéra hry Soirée sa konala 17. februára 1968, s réžiou Petra Mikulíka. Soirée je písané vo forme pásiem dramatických scénok a v tom čase sa považovalo za symbol slobodného umeleckého prejavu. Rok 1968 bol rokom zákazov, kritiky, cenzúry a tieto faktory spolu so zložitou dobou spôsobili, že situácia pre Lasicu

a Satinského v tomto období nebola zrovna najpríjemnejšia. Aj napriek svojej neangažovanosti a snahe autorov vyhnúť z podvedomia predtuchu katastrofy, ktorá prišla o pár mesiacov na „bratských“ tankoch bola Lasicovi a Satinskému kvôli hre zakázaná divadelná činnosť. Hra Soirée sa skladá zo štyroch pomyselných častí: Pretváрка, Životopisy, Piková dáma a Hamlet. V tomto diele sa autori snažia poukázať na slovenskú mentalitu a napriek tomu, že problémy, ktorých sa Soirée dotýka sú pevne naviazané na dobu, v ktorej dielo vzniklo, má hra veľkú nadčasovú hodnotu. Isteže, v hre sa nachádzajú aj politické narážky a veľa kritiky, ale tie sú dôkladne zamaskované množstvom umeleckých prostriedkov, nereferujú na nijaké konkrétne osoby.

Pomocou irónie a absurdnosti poukazujú a kritizujú negatívne ľudské vlastnosti ako sú pretváрка, konformnosť, pokrytectvo, faloš, ale taktiež systém, ktorý pokladal človeka iného politického názoru za nepriateľa spoločnosti. Soirée obsahuje veľa parodovania. Z negatívnych javov sa stávajú normálne veci (tvrdia, že alkohol je normálny a odsudzujú toho, kto nepije). Hra je doplnená básňami Tomáša Janovica, ktoré sú charakteristické svojim clivým humorom. Predstavenie je doplnené hudbou a pesničkami Petra Smékala, ktorý ich kvôli tejto príležitosti špeciálne skomponoval, čím Soirée nadobúda svoju atmosféru poznačenú inteligentným humorom L+S. Nezvyčajný a originálny bol aj prienik speváčky Zori Kolínskej do dovtedy výlučne pánskeho klubu, čo vnieslo do inscenácie nové, svieže prvky. Milan Lasica hrá väčšinou intelektuála, pesimistu, človeka znechuteného životom, skeptického chudého introverta, na druhej strane Július Satinský predstavuje typ človeka optimistu, tučného veselého extroverta, ktorý má rád život a je otvorený vonkajšiemu svetu. Hra pôsobí živo a publikum sa stáva súčasťou hry:

„L: Keď vystupujete pred obecnstvom, tak by ste sa mali vedieť ovládať. Predovšetkým – ovládať si tvár. Pretože podľa tváre možno spoznať človeka. Podľa tváre možno uhádnuť

vek, zamestnane aj meno.

S: Meno že možno uhádnuť podľa tváre? Neverím. Milostivá, vy tam vzadu, odpusťte, že som taký indiskrétny, ale podľa tváre – nieste vy náhodou Selma Lagerlofová? (Milostivá odpovedá, že nie je Selma Lagerlofová, ale Imrich Ševčák.) Tak vidíte, podľa tváre sa meno uhádnuť nedá. To vôbec nie je Selma Lagerlofová.“¹³

V Soirée poukazujú autori na viaceré problémy slovenskej mentality, ku ktorým patrí aj problém pretvářky a pokrytectva. Lasica so Satinským dospejú k názoru, že pretvářka je pre život veľmi dôležitá, ba priam nevyhnutná:

„S: Najdôležitejšie je, aby sa človek vedel tváriť dostatočne hlúpo. Ja som si zvolil ten najjednoduchší, povedal by som ľudový druh pretvářky – tváriť sa hlúpo.“¹⁴

Satinský reprezentuje človeka, ktorý sa radšej vzdá hrdosti a bude sa tváriť nechápavo, len aby dosiahol to, čo chce:

„S: Už v škole sa mi darilo. Učiteľ sa spytuje – koľko je 5 x 6, a ja nič. Tváril som sa ako dúk. L: Správne. Netreba hneď všetko prezradiť.“¹⁵

Satinský dokonca tvrdí, že „s tým vystačíte v každej situácii, v každej spoločnosti“, čo len potvrdzuje charakter človeka nie len vtedajšej spoločnosti. Na druhej strane Lasica je v úlohe človeka chameleóna, ktorý „nemá chrbtovú kosť“ a prispôbuje svoje názory a svoje myslenie spoločnosti, v ktorej sa práve nachádza, len aby dosiahol svoje záujmy. Hovorí len to, čo chcú od neho iní počuť a v spoločnosti sa správa konformne:

„L: Ja sa len tak tvárim. Som profesionál. Ovládam si svoju tvár. Keď prídem medzi veľkopodnikateľov, hneď vyzerám ako veľkopodnikateľ. Keď prídem medzi čističov okien - som jedným z nich. A medzi úžerníkmi sa tvárim ako úžerník.“ ¹⁶

Lasica sa však priznáva, že je nútený sa pretvarovať pod váhou okolností vtedajšej doby, a že tak robí kvôli spoločenskej situácii:

*„S: Juj, a kto vás to všetko naučil?
L: Sám život. Úplne sám.“* ¹⁷

Hra Soirée poukazuje na to, že v dobe, kedy dielo vzniklo sa ľudia báli vysloviť svoj názor a často boli nútení hovoriť veci, s ktorými sa vnútorne nestotožňovali a ktoré nepramenili z ich vnútorného presvedčenia. Lasica uvádza aj obrazné príklady takéhoto správania:

„S: Nihilizmus, to je prvá kategória. Byť holičom a tváriť sa ako kaderník – to je nič. Ale byť humanistom a tváriť sa ako nihilista – to už zasahuje vnútro človeka, duchovno. Ale sú takí, čo to dokážu. Medzi nami je plno nihilistov, ktorí sú v hĺbke duše humanistami, plno militaristov, ktorí sú v hĺbke duše pacifistami a aj zopár imperialistov, ktorí sú v skutočnosti... nechajme to tak.“ ¹⁸

*„S: ... dúfam, že neovládate nijaký cudzí jazyk?
L: Čo som sprostý? Keď chcem tvárim sa ako Francúz, keď chcem, tvárim sa ako Američanka.“* ¹⁹

Problém pretváranky súvisí aj s problémom podplácania a korupcie. Keď sa Satinský snaží pretvarovať a nedarí sa mu, požiada Lasicu aby mu pomohol. Ten mu však pomôcť odmieta, a tak Satinský použije tú najúčinnejšiu zbraň na zlomenie charakteru – moc peňazí:

*„S: Hej. Pozrite, ako sa tvárim. (Grimasa.)
L: Už som vám to povedal. Ako chudák.
S: Ešte stále? Prosím vás, pomôžte, vy ste vzdelaný človek.
L: Dajte pokoj! Mám tri semestre filozofie a už mi to každý vyhadzuje na oči. Pomôžte si sám.
S: Nemohli by ste, predsa len... (Dá mu päť korún.)
L: Dobre. Urobíme malý pokus.
S: Môže byť aj väčší. (Dá mu celú peňaženku.)
L: Dobre. Môže byť aj väčší. Ja vám dám zaucho a vy sa budete tváriť, ako keby nič.“* ²⁰

Soirée sa taktiež dotýka problému nevhodnej a nedostatočnej výchovy detí, ich zanedbávania a zlého zaobchádzania s nimi. V hre je humorne načrtnuté aj fyzické násilie páchané na deťoch. Z dialógu sa dozvedáme, že Satinský bol v detstve týraný svojou matkou, ktorá považovala bitku za prirodzenú výchovnú metódu:

*„L: Tíkli vás doma?
S: A ako! Matka bola veľmi despotická osoba. Ale inak čistotná. Ráno vstala, vyumývala si palice a tĺkla nás až do večera. Raz mi aj nohu zlomila. Táto nie je moja, tú mám po staršom bratovi. A vždy, keď ma bila, mi hovorievala s dojatím: Aj keď ťa zabijem, ale musí byť z teba poriadny človek! Potom si sadla unavená do kúta, začala vyšívať tie svoje goblény na počkanie a tíško si*

pospevovala. Takú clivú, melancholickú melódiu:

*Hajaj , búvaj, krásne dieťa,
keď sa zo budiš, stlčiem ťa.
O chvíľu slniečko vstane,
už ma svrbia obe dlane.
Spinkaj, spinkaj, púčik malý
aj domček sa do tmy halí.
Ráno v kúte zvolenom,
zas ťa strieskam polenom.
Cis, gis.“²¹*

S týmto problémom úzko súvisí problém nekompletných rodín, ktorý ostro kontrastuje s idilickým obrazom šťastnej socialistickej rodiny. Parodujú neúspešné a naivné pokusy socializmu navodiť zdanie všeobecného šťastia a optimizmu:

*„L: Nehýbte sa! Ako sa tak na vás dívam,
vaša matka bola tiež umelkyňa, však?
S: Pravdaže. Vyšivala goblény. Na počkanie.
L: A váš otec?
S: Ten nebol.
L: Kde?
S: Nikde. Jednoducho nebol.“²²*

V hre Soirée môžeme nájsť aj prvky humoru, ktoré sú namierené proti vtedajšej politickej situácii. V druhej časti večera sa Lasica so Satinským vysmievajú z množstva nepotrebných ministerstiev a taktiež kritizujú nedostatočné vzdelanie ministrov dosadených na vysoké miesta. Na konci prvej časti večera oznamuje Satinský do publika:

*„S: Súdruhovia, ktorí ešte nie sú ministri,
nech sa ihneď hlásia u súdruha Žinčicu.“²³*

Satinský tu naráža na fakt, že ministrom sa už môže stať naozaj hocikto, nepotrebuje na to ani vzdelanie ani skúsenosti:

*„ Já sem tam prišiel vlani, asi o pol tretej
a oni mi povedali dobrý den, tak som im to
hned vrátil – dobrý den, a oni mi povedali, že
tam budem robiť inšpektora. Tak sem to
zebral.“²⁴*

Autori sa vysmievajú zo všadeprítomnej birokracie, pričom poukazujú na dotieravé spôsoby vtedajších vyšetrovateľov:

*„S: A gde ste zamestnaný vy?
L: To sa spytujete služobne?
S: (upokojí sa.) Nebojte sa, čo si myslíte, že
sem fízlel? (Skríkne.) Tak odpovedajte, gde ste
zamestnaný? A gde ste boli zamestnaný pred
štyricátým pátým a pred tricátým pátým
a pred dvacátým pátým a pred patnácťm
a pred pátým a pred mínus pátým a ... gde
ste?“²⁵*

Rovnako sa pousmievajú nad množstvom nepotrebných úradníčkov, ktorí svoje miesto získali buď s pomocou korupcie alebo to boli len figúrky, ktoré považovali svoju funkciu za nesmierne dôležitú. L+S sa vysmievajú z ich nízkej inteligencie:

*„L: Všetci mali husle. Jedni väčšie, druhí
menšie, jeden tam mal aj čelo.
S: Len jeden mal čelo? (Klope si na čelo.)
A ostatní čo tu mali? Kúsek plechu?
L: Ostatní mali tiež, ale on mal ešte jedno.
S: A gde ho mal, to druhé čelo? Pod
pazuchú? Šak ho to muselo ščeglit!
L: Pred sebou ho držal. Takto.
S: Tak držal čelo? To je zamotaný prípad.*

Zatál ešte není som na stope. Marta, budeme muset použiť daktyloskopiu...“²⁶

Štylistické a jazykové prostriedky L + S

Divadelné hry Lasicu a Satinského sa vyznačujú porušením, respektíve redukciou sujetovej výstavby. Môžeme dokonca hovoriť o ich úplnej absencii. V hrách by sme márne hľadali expozíciu, kolíziu, krízu, peripetiu či katastrofu, akékoľvek náznaky dejovosti sú dvojici L+S cudzie. Hlavným „hnacím motorom“ ich hier je dialóg a slovo. Sú to základné stavebné prvky ich humoru. Slová si prispôsobujú tak, aby im zapadali do skladačky ich humoru - experimentujú a hrajú sa s nimi, nachádzajú v nich nový komický význam a v zdanlivo nesúvisiacich veciach sa im vynára akási nadväznosť. Spájajú na prvý pohľad logicky nesúvisiace repliky, pričom využívajú paronymá a homonymá:

*„S: Vidíte? Už aj vy začínate! Nuž čo, dáko sa už pretlčiem. Vždy som sa pretľkol.
L: Tľkli vás doma?“*²⁷

*„L: A váš otec?
S: Ten nebol.
L: Kde?
S: Nikde. Jednoducho nebol.“*²⁸

Takýto postup im často slúži na obrátenie zápletky, prechádzajú na inú tému, avšak bez toho, aby to divák postrehol, celý prechod vyznieva úplne prirodzene. Zmena predmetu ich rozhovoru vytvára dynamickosť a dialóg tým naberá rýchly spád, to všetko bez akýchkoľvek rušivých efektov. Prekrúcanie fráz, spájanie slov a lexikálna polysemia – to sú prostriedky, pomocou ktorých vzniká ich humor. Ich rozhovory často popierajú jednoduché logické súvislosti, čím do svojich hier vnášajú značnú dávku absurdnosti:

„L: V tom čase vznikol prvý variant môjho prístroja – spola výťah, spola lietadlo a ešte sa to dá použiť aj ako kladivo. Výhoda tohto výťahu je v tom, že hoci ho namontujete do

päťposchodového domu, môžete sa v ňom vyviezť až na tridsiate druhé poschodie.

S: Ako je to možné?

L: Tak, že som do toho výťahu namontoval tridsaťdva gombíkov!“²⁹

„S: V Hongkongu nás začali Číňania naháňať. A naháňali nás takou rýchlosťou, až nás predbehli. A tak sme sa zachránili.“³⁰

„L: Celý čas som sa pretvaroval. Vy ste chodili po svete a ja som sedel doma a pretvaroval som sa. Tváril som sa, že sa učím, ale neučil som sa. Robil som nákrety. Chcel som objaviť lietadlo.

S: Lietadlo už dávno objavili!

L: To som práve nevedel. K nám na vidiek sa to nedostalo...“³¹

„S: Povieť vám, to bol nervák! Aj tak vám to závidím. Moje detstvo – hotová nuda. Ráno vstanem, som v Londýne. Večer si líham v Paríži. A medzitým Rio de Janeiro, Kalkuta, Rím, to jednotvárne sťahovanie sa z miesta na miesto...“³²

Jedna zo zaujímavostí umeleckého štýlu Lasicu a Satinského je súčasné používanie hovorových slov, spisovných slov, cudzích slov, odborných výrazov, profesionalizmov, nárečia a žargónu. Nevyhýbajú sa ani slangovým výrazom. Zámerne používajú profesionalizmi v zlom kontexte, čím vyvolávajú úsmev:

„L: Viete čo? Zahrajme si tú vrcholnú scénu. Ako vravia umelci, skúsme si tú sekvenciu naevokovať. Ani by ste neverili, aká dôležitá je evokácia v divadelnom umení.“

S: Viem. Veď cez vojnu evokovali celé rodiny.“³³

Veľmi častým javom ich tvorby je cielená zámena podobne znejúcich slov alebo slov s rovnakým slovotvorným základom, čo v konečnom dôsledku vyznieva humorne:

„S: Těž chodíte do divadla?

L: Divadlo mám rád. Aj tých, čo píšú divadelné hry.

S: Gramatikov. Víte, kterého gramatika mám najračeť? Šnekspíra.“³⁴

Lasica so Satinským schválne vyberajú do svojich hier nárečité slovenské slová, archaizmy, prostredníctvom ktorých dávajú svojim hrám autentickú atmosféru slovenského prostredia:

„L: Ostatní mali tiež, ale on mal ešte jedno.

S: A gde ho mal, to druhé čelo? Pod pazuchú? Šak ho to muselo ščeglit!“³⁵

Čierny humor tvorí významnú zložku hier Lasicu a Satinského, smejú sa rovnako na veselých ako na smutných témach. Ich humorné podanie zabíjania a smrti dopĺňa už aj tak dosť absurdné situácie:

„S: Sedíme v jazere, vynorí sa čašník, podá nám lístok s odkazom : Utekajte, lebo vás zabijeme!

L: Tak ste zas utekali?

S: Kdeže! Zabili nás!“³⁶

„L: Ja som mu povedal svoje, nebojte sa! Vravím : Čo sa nadrapujete? Vy ropucha. Začal do mňa strkať, ja do neho, potom som mu vrazil jednu do brucha – a predstavte si, porezal som sa. Pozriem lepšie a tomu

*prefíkancovi trčala z brucha moja dýka.
S: Polónius nosil v bruchu vašu dýku? Čo si
už tí ľudia nedovolia!“³⁷*

Cynický humor má v ich dielach tiež významné zastúpenie:

*„L: A váš otec?
S: Ten nebol.
L: Kde?
S: Nikde. Jednoducho nebol. Raz vyšiel z izby
balkónovými dverami a my sme nemali
balkón.“³⁸*

*„L: Také detstvo, to sa radšej nenarodiť. A
keď, tak sa hneď zmárniť.
S: Mamička sa chcela zmárniť. Vyskočila
z lietadla. Ale mala smolu. Ešte sme
nevzlietli.“³⁹*

Paradoxy sú tiež jedným z ich typických prostriedkov:

*„S: Vy ste museli mať mimoriadne
dobrodružný život.
L: Veru musel. Už len to detstvo. Moje detstvo
– jedna dráma. Ráno vstanem, idem na
záchod.
S: Ježišmárja! A tam...
L: A tam som takých desať – pätnásť minút.
S: A potom?
L: Potom do kúpeľne.
S: Vy ste mali dobrodružné detstvo!“⁴⁰*

Kedže ich diela sú postavené na práci so slovom, často sa v nich vyskytujú slovné hračky a oxymoron:

„S: Pošuškajte mi to do ucha. Ale nahlas!“⁴¹

*„S: Ja keď som bol malý chlapec, tiež som bol
bezprízorný. Ale potom sa mi podarilo získať
československú štátnu prízornosť a
zamestnanie.“⁴²*

V Soirée sa objavil aj fonetický pravopis, ktorého nesprávna výslovnosť pôsobí humorne:

*„S: Lejdiz end džentlmen. Áj em sory, bat
endependnejšn grend festival from popmjuzik
end drops, pops, flocs, evrgrín stáring
blums.“⁴³*

Lasica so Satinským vkladajú do svojich hier notoricky známe úryvky z diel literárnych veľikánov, či už v pôvodnej alebo upravenej podobe:

*„S: Víte, kterého gramatika mám najračej?
Šnekspír. Ale to není Slovák!
L: To je Brit.
S: Správne. On chodí po tej Británii
a každého sa pýta: Brit alebo nebrit? Nebriti
ven!“⁴⁴*

Ba čo viac, syntézou svojho humoru, literárnych úryvkov a každodenných situácií vytvárajú doslova nezmyselne nadväzujúce dialógy:

*„S: Čo na tom, že som neklopal? Veď ste mi
zabili matku! A ešte budem vyklopať?!
L: Akú matku, do čerta? Mali ste zaklopať!
S: (ukáže na dlážku) A toto je čo. To je moja
matka! Neboj sa, mamička, pomstím ťa! Krv,
Jago, krv! (škrť Lasicu a spieva) Mississippi,
ty rieka stará...*

L: (umiera) *Nenávidím rasizmus!*
 S: *Preč škvrny z mojich rúk, preč!*
 L: *Škrny odstráni čistiaci prostriedok Čikuli!*
 (obráti sa na Satinského) *Július!*
 S: *Už aj ty, môj syn Brutus? (Lasica mu vrazí*
dýku do boka) Ach, dnes asi nepôjdeme do
senátu...
 L: *Rómeo!*
 S: *Júlia!*
 L: *Umrime spoločne!!*
 S: *Súhlasím. (vypije jed a umrie)*
 L: *Juj, ale som ju dostal.*
 S: *Keď ste si ma upiekli, tak si ma aj*
*zjedzte.*⁴⁵

Július Satinský často kladie svojmu kolegovi banálne otázky naivného charakteru, ktoré slúžia na dokreslenie chýbajúceho intelektu stvárňovanej postavi:

„L: *Nie. Jedného dňa, vlastne jednej noci ho*
matka nachytala v špajzi.
 S: *Preboha, s kým?*
 L: *Ako hlce šošovicu.*“⁴⁶

Zaujímavý je aj fakt, že Lasica so Satinským si na scéne vykakajú. L+S sa nevyhýbajú ani téme politickej satiry:

„S : *Súdruhovia, ktorí ešte nie sú ministri,*
nech sa ihneď hlásia u súdruha Zinčicu.“⁴⁷
 „S: *...Čo ste vy vlastne z toho detstva mali?*
 L: *Práve že nič. My sme sa totiž hneď po*
mojom narodení presťahovali sem.“⁴⁸

V knižnej forme hry *Soirée* sa nachádza množstvo komentárov a scénických poznámok, ktoré neopisujú len dianie na scéne, ale aj

atmosféru v hľadisku a v zákulisí:

„L: *Dajte pokoj. Športovcov nemám rád. (V*
tejto chvíli kopne Lasica Satinského do zadku.
Keď sa to napíše, je to trápne, ale na scéne to
pôsobí perfektne. Ľudia padajú od smiechu zo
stoličiek.)“⁴⁹

„(V tomto momente stojí autor tejto básne
 Tomáš Janovic vzadu pri šatni a strašne sa
 hanbí.)“⁵⁰

„(Teraz sa Tomáš Janovic hanbí ešte väčšmi,
 pretože to by mu nikdy neprišlo na um.
 Čapovať vône kvetov, to predsa nie je
 kšeft.)“⁵¹

„(Tomáš Janovic to už nemôže vydržať a
 odchádza ponoriť slamku do pohára s
 koňakom)“⁵²

Porovnanie humoru L+S a RND

Dramatické hry L+S ako aj RND nie sú klasickými dramatickými hrami. Od „bežných“ divadelných inscenácií sa odlišujú predovšetkým redukciami sujetovej výstavby. Hry RND obsahujú podobne ako hry L+S melodické piesne, ktoré slúžia na oddelenie jednotlivých častí hier, či už ide o oddelenie prvej a druhej časti večera v Soirée alebo jednotlivých výstupov v Jááánošiiiílkovi. Cieľom oboch divadiel je prostredníctvom smiechu poukázať na problémy a nedostatky vtedajšej spoločnosti. Ich hry sú rovnako poučné ako humorné. Nadväznosť nelogických dialógov, absurdnosť a zamieňanie podobne znejúcich slov je častým prvkom oboch divadiel. Taktiež čierny a cynický humor má svoje pevné miesto v dramatickej tvorbe RND a L + S:

RND:

„*HELENA: Vonku prší.*“

OTEC: Namôjdušu, to bude pohreb! Ešte
šťastie, že budem v truhle.

MAMIČKA: *Veď ti dnu priložím dvoje gati, noci bývajú chladné.*“⁵³

„SAMO: Pekný mŕtvy bol z neho: vyzliekol som ho dohola, poumýval mokrou handrou, vyholil, do sviatočného vyobliekal. Veru, mohol sa ísť aj ženit.“⁵⁴

„MAMIČKA: (horko zaplače) Už je tam.

ANIČKA: Nič si z toho nerobte, pani Jánošíková, aj vy tam raz pôjdete.“⁵⁵

L+S:

„S: Sedíme v jazere, vynorí sa čašník, podá nám lístok s odkazom : Utekajte, lebo vás zabijeme!

L: Tak ste zas utekali?

S: Kdeže! Zabili nás!“ ⁵⁶

Lasica so Satinským miešajú štýly slovnej zásoby, čím vytvárajú humor, no rovnako RND je charakteristické svojim jazykovým nárečím. Keďže ich nárečie sa môže zdať bežnému divákovi zložité, sú do hier RND zakomponové aj časti spisovnej reči:

„MAMIČKA: Toto je tvoj pôvodca, autor.

Tvoj otec. Zoznámte sa.

OTEC: *Ja som otýc, gdo je vác?*“⁵⁷

Divadelné hry Radošincov sú preplnené prvkami ľudovej slovesnosti, detskými rýmovačkami a odkazmi na ľudové piesne. Podobne ako Lasica so Satinským používali svoj fonetický pravopis, aby zosmiešnili nesprávne používanie cudzieho jazyka, tak RND poukazuje na naivnú snahu ľudí pôsobiť vzdelane tým, že používajú internacionálne slová, ktorým možno ani sami nerozumejú. V hrách RND sa podobne ako v hrách L+S nachádzajú úryvky z iných literárnych diel (RND – Sládkovičova Marína. L+S – Shakespeareov Hamlet). Kabaretné divadlo sa nemôže vyhnúť ani satirickým prvkom, divadelná tvorba L+S obsahuje aj politickú satiru. V dielach Stanislava Štepku ako aj v dielach Lasicu a Satinského sa rozoberajú otázky mentality Slovákov. Na prvý pohľad naivné námety, riešia etické, morálne alebo národné otázky. Radošinci poukazujú na nezničiteľnú ľudskú hlúposť a na falošné mýty a ilúzie. Štepka kritizuje konzumný spôsob života, meštiactvo a materialistickú spoločnosť, ktorá je založená na obrátenom rebríčku hodnôt. Aj napriek tomu, že hlavnými stylistickými prvkami hier L+S a RND je výsmech, kritika, paródia, či dokonca satira, RND sa nezameriava na kritiku politiky a ich humor je v porovnaní s inteligentným humorom L+S jednoduchší, prístupnejší a láskavý. Charakteristický je preň naivný spôsob vnímania skutočnosti – na problémy sa díva očami prostého dedinského človeka.

Vlastný názor

Humor Lasicu a Satinského ma zaujal hneď po prečítaní prvých riadkov hry Soirée. Vedel som, že ich humor nebude tuctový, očakával som originalitu, niečo nevšedné, pútavé, ale predovšetkým zábavné. Aj keď sa moja predstava ich humoru celkom priblížila realite, po prečítaní Soirée som ostal očarený rýchlosťou a sviežosťou ich dialógov, plynulosťou myšlienok a spôsobom, akým vedia spájať zdanlivo nesúvisiace veci. Ich humor je nesmierne inteligentný, čo však vôbec neznamená, že sa pri ňom nedá zasmiať na plné ústa, práve naopak... Keď som raz v jedno nedelňé dopoludnie sedel v mojej obľúbenej kaviarni v Banskej Bystrici a popri káve som sa prvýkrát oboznamoval s hrou Soirée, stalo sa mi, že som odrazu vybuchol smiechom, ľudia sa na mňa pozerali ako na blázna... a to som bol ešte len na piatej strane:

„S: Už v škole sa mi darilo. Učiteľ sa spytuje – koľko je 5 x 6, a ja nič. Tváril som sa ako drúk.

L: Správne, netreba hneď všetko prezradiť“

Fascinovalo ma, s akou prirodzenosťou vedia Lasica so Satinským nadväzovať na jednotlivé repliky, aj keď ich dialóg neobsahuje ani len náznak zápletky. Je pravda, že v ich dielach je veľa skrytých narážok na vtedajšiu politickú a spoločenskú situáciu, ale ich hry pôsobia aktuálne aj dnes. Často sa mi stávalo, že som v hre Soirée našiel kritiku negatívnych ľudských stránok, ktorá presne pasuje aj do dnešnej doby – veľa sa toho nezmenilo, najmä pretváрка a podlizovanie sú dnes u niektorých jedincov (ja, vy, vlastne každý ich musí poznať tucty, veď dnes je to už niečo celkom bežné) veľmi obľúbené a je úžasné, ako perfektne mi niektorí ľudia do schémy Lasicu a Satinského zapadajú. Jediná vec, ktorá ma tak trochu mrzí je, že Soirée si už nepozriem s pôvodným obsadením.

Martin Janek

Pracovný list

1.

„S: Najdôležitejšie je, aby sa človek vedel tváriť dostatočne hlúpo. Ja som si zvolil ten najjednoduchší, povedal by som ľudový druh pretvářky – tváriť sa hlúpo.

L: Hlavná vec, že sa vám to darí.

S: Už v škole sa mi darilo. Učiteľ sa spytuje – koľko je 5 x 6, a ja nič. Tváril som sa ako drúk.

L: Správne, netreba hneď všetko prezradiť. Ale vedeli ste, koľko je 5 x 6?

S: No dovoľte, to vie každé malé dieťa. 5 x 6 je... (tvári sa ako drúk)... no, asi takto som sa tváril. A my sme boli doma všetci takí. To má veľké výhody. S tým vystačíte v každej situácii, v každej spoločnosti. Len jednu nevýhodu to má. Ľudia ma majú strašne radi. Zastavujú ma na ulici, chodia za mnou do bytu, požičiavajú si nábytok, ja mám v dome už len soľničku. V nej žijem. To je strašné, keď vás ľudia majú tak radi.

L: Tak sa tvárite múdro, možno ich to prejde.

S: To sa nedá. Už som si zvykol.

L: Viem. Niekomu to ostane do smrti. Ale nerobte si z toho nič. Ja vás mám aj tak rád.

S: Vidíte? Už aj vy začínate! Nuž čo, dáko sa pretlčiem. Vždy som sa pretľkol.

L: Tľkli vás doma?

S: A ako! Matka bola veľmi despotická osoba. Ale inak čistotná. Ráno vstala, vyumývala si palice a tľkla nás až do večera. Raz mi aj nohu zlomila. Táto nie je moja, tú mám po staršom bratovi. A vždy, keď ma bila, mi hovorievala s dojatím: Aj keď ťa zabijem, ale musí byť z teba poriadny človek! Potom si sadla unavená do kúta, začala vyšívať tie svoje goblény na počkanie a tíško si pospevovala. Takú clivú, melancholickú melódiu:

*Hajaj , búvaj, krásne dieťa,
keď sa zo budíš, stlčiem ťa.
O chvíľu slniečko vstane,
už ma svrbia obe dlane.
Spinkaj, spinkaj, púčik malý
aj domček sa do tmy halí.
Ráno v kúte zvolenom,
zas ťa strieskam polenom.*

Cis, gis.“

2.

„Hneď na začiatku treba povedať, že Soirée nie je divadelná hra, ale pomerne úspešne zorganizované stretnutie s obecnstvom. Úspešné predovšetkým vďaka obecnstvu, ktoré sa dostavilo presne na pol ôsmu. My sme čakali v divadle už od pol siedmej...“

3.

„L: Keď vystupujete pred obecnstvom, tak by ste sa mali vedieť ovládať. Predovšetkým – ovládať si tvár. Pretože podľa tváre možno spoznať človeka. Podľa tváre možno uhádnuť vek , zamestnane aj meno.

S: Meno že možno uhádnuť podľa tváre? Neverím. Milostivá, vy tam vzađu, odpusťte, že som taký indiskrétny, ale podľa tváre – nieste vy náhodou Selma Lagerlofová?

(Milostivá odpovedá, že nie je Selma Lagerlofová, ale Imrich Ševčák.) Tak vidíte, podľa tváre sa meno uhádnuť nedá. To vôbec nie je Selma Lagerlofová.“

4.

„L: Ja sa len tak tvárim. Som profesionál. Ovládam si svoju tvár. Keď prídem medzi veľkopodnikateľov, hneď vyzerám ako veľkopodnikateľ. Keď prídem medzi čističov okien - som

jedným z nich. A medzi úžerníkmi sa tvárim ako úžerník.“

5.

„S: Juj, a kto vás to všetko naučil?

L: Sám život. Úplne sám.“

6.

„S: Hej. Pozrite, ako sa tvárim. (Grimasa.)

L: Už som vám to povedal. Ako chudák.

S: Ešte stále? Prosím vás, pomôžte, vy ste vzdelaný človek.

L: Dajte pokoj! Mám tri semestre filozofie a už mi to každý vyhadzuje na oči. Pomôžte si sám.

S: Nemohli by ste, predsa len... (Dá mu päť korún.)

L: Dobre. Urobíme malý pokus.

S: Môže byť aj väčší. (Dá mu celú peňaženku.)

L: Dobre. Môže byť aj väčší. Ja vám dám zaucho a vy sa budete tváriť, ako keby nič.“

7.

„L: Nehýbte sa! Ako sa tak na vás dívam, vaša matka bola tiež umelkyňa, však?

S: Pravdaže. Vyšívala goblény. Na počkanie.

L: A váš otec?

S: Ten nebol.

L: Kde?

S: Nikde. Jednoducho nebol.

8.

„S: Súdruhovia, ktorí ešte nie sú ministri, nech sa ihneď hlásia u súdruha Žinčicu.“

9.

„Já sem tam prišiel vlani, asi o pol tretej a oni mi povedali dobrý den, tak som im to hneď vrátil – dobrý den, a oni mi povedali, že tam budem robit inšpektora. Tak sem to zezbral.“

10.

„S: A gde ste zamestnaný vy?

L: To sa spytujete služobne?

S: (upokojí sa.) Nebojte sa, čo si myslíte, že sem fízle? (Skríkne.) Tak odpovedajte, gde ste zamestnaný? A gde ste boli zamestnaný pred štyricátym pátým a pred tricátym pátým a pred dvacátym pátým a pred patnácátým a pred pátým a pred mínus pátým a ... gde ste?“

11.

„L: Všetci mali husle. Jedni väčšie, druhí menšie, jeden tam mal aj čelo.

S: Len jeden mal čelo? (Klope si na čelo.) A ostatní čo tu mali? Kúsek plechu?

L: Ostatní mali tiež, ale on mal ešte jedno.

S: A gde ho mal, to druhé čelo? Pod pazuchu? Šak ho to muselo ščeglit!

L: Pred sebou ho držal. Takto.

S: Tak držal čelo? To je zamotaný prípad. Zatlá ešte neni som na stope. Marta, budeme muset použiť daktyloskopiu...“

12.

„S: Vidíte? Už aj vy začínate! Nuž čo, dáko sa už pretlčiem. Vždy som sa pretlčol.

L: Tlčli vás doma?“

13.

„L: Vtom čase vznikol prvý variant môjho prístroja – spolu výťah, spolu lietadlo a ešte sa to dá použiť aj ako kladivo. Výhoda tohto výťahu je v tom, že hoci ho namontujete do päťposchodového domu, môžete sa v ňom vyviezť až na tridsiate druhé poschodie.

S: Ako je to možné?

L: Tak, že som do toho výťahu namontoval tridsaťdva gombíkov!“

14.

„S: V Hongkongu nás začali Číňania naháňať. A naháňali nás takou

rýchlost'ou, až nás predbehli. A tak sme sa zachránili.“

15.

„L: Viete čo? Zahrajme si tú vrcholnú scénu. Ako vravia umelci, skúsme si tú sekvenciu naevokovať. Ani by ste neverili, aká dôležitá je evokácia v divadelnom umení.“

S: Viem. Ved' cez vojnu evokovali celé rodiny.“

16.

„S: Těž chodíte do divadla?

L: Divadlo mám rád. Aj tých, čo píšú divadelné hry.

S: Gramatikov. Víte, kterého gramatika mám najračeť? Šnekspíra.“

17.

„S: Sedíme v jazere, vynorí sa čašníček, podá nám lístok s odkazom : Utekajte, lebo vás zabijeme!

L: Tak ste zas utekali?

S: Kdeže! Zabili nás!“

18.

„L: Ja som mu povedal svoje, nebojte sa! Vravím : Čo sa nadrapujete? Vy ropucha. Začal do mňa strkať, ja do neho, potom som mu vrazil jednu do brucha – a predstavte si, porezal som sa. Pozriem lepšie a tomu prefikancovi trčala z brucha moja dýka.

S: Polónius nosil v bruchu vašu dýku?

Čo si už tí ľudia nedovolia!“

19.

„L: A váš otec?

S: Ten nebol.

L: Kde?

S: Nikde. Jednoducho nebol. Raz vyšiel z izby balkónovými dverami a my sme nemali balkón.“

20.

„L: Také detstvo, to sa radšej nenarodiť. A keď, tak sa hneď zmárniť.

S: Mamička sa chcela zmárniť. Vyskočila z lietadla. Ale mala smolu. Ešte sme nevzlietli.“

21.

„S: Lejdiz end džentlmen. Áj em sory, bat endependnejšn grend festival from popmjuzik end drops, pops, flops, evrgrín stáring blums.“

22.

„S: Víte, kterého gramatika mám najračeť? Šnekspír. Ale to není Slovák!

L: To je Brit.

S: Správne. On chodí po tej Británii a každého sa pýta: Brit alebo nebrit? Nebriti ven!“

23.

„S: ...Čo ste vy vlastne z toho detstva mali?

L: Práve že nič. My sme sa totiž hneď po mojom narodení presťahovali sem.“

24.

„L: Dajte pokoj. Športovcov nemám rád. (V tejto chvíli kopne Lasica Satinského do zadku. Keď sa to napíše, je to trápne, ale na scéne to pôsobí perfektne. Ľudia padajú od smiechu zo stoličiek.)“

Zoznam použitej literatúry

1. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970
2. Lasica, M.: Bolo nás jedenásť. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1985
3. Obert, V. a kol.ektív: Učebnica pre 4. ročník gymnázií a stredných škôl. LITERA, Bratislava 1996
4. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996
5. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 2. L.C.A., Levice 1998
6. Satinský, J.: Momentálne som mŕtvy, zavolajte neskôr. Ikar, Bratislava 2003

Zoznam citovanej literatúry

1. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996, str. 327
2. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996, str. 328
3. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996, str. 338
4. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996, str. 338
5. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 1. L.C.A., Levice 1996, str. 336
6. Satinský, J.: Momentálne som mŕtvy, zavolajte neskôr. Ikar, Bratislava 2003, str. 3
7. Satinský, J.: Momentálne som mŕtvy, zavolajte neskôr. Ikar, Bratislava 2003, str. 53
8. Satinský, J.: Momentálne som mŕtvy, zavolajte neskôr. Ikar, Bratislava 2003, str. 236
9. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 19
10. Lasica, M.: Bolo nás jedenásť. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1985, str. 7
11. Lasica, M., Satinský, J.: L&S 2. L.C.A., Levice 1996, str. 225
12. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 15
13. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 16
14. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 19
15. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 19
16. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 17
17. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 17
18. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 19
19. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 18
20. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 23
21. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 20
22. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 17
23. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 29
24. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 34
25. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 34
26. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 37
27. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 20
28. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 17
29. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 26
30. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 25
31. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 26
32. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 25
33. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 49
34. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 40
35. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 37
36. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 25
37. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 46

38. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 17
39. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 25
40. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 24
41. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 34
42. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 33
43. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 28
44. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 40
45. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 51
46. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 18
47. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 29
48. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 18
49. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 23
50. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 22
51. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 22
52. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 22
53. Štepka, S.: Jááánošííík. Tatran, Bratislava 1983, str. 27
54. Štepka, S.: Jááánošííík. Tatran, Bratislava 1983, str. 29
55. Štepka, S.: Jááánošííík. Tatran, Bratislava 1983, str. 29
56. Lasica, M., Satinský, J.: Lasica Satinský a vy. Tatran, Bratislava 1970, str. 25
57. Štepka, S.: Jááánošííík. Tatran, Bratislava 1983, str. 20

Obrazová příloha

